

---

recursos web
per a la igualtat
i la convivència

---

recursos web
per a la igualtat
i la convivència

**BIBLIOGRAFIA I REFERÈNCIES
DE LES UNITATS DIDÀCTIQUES
DE LA HISTÒRIA I CULTURA DEL
POBLE GITANO**

GENERALITAT
VALENCIANA

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES I SOBRE RECURSOS

Llibres

- FERNÁNDEZ GARCÉS H. *et al.* (2015): [Guía de Recursos contra el antigitanismo](#), Alacant: FAGA.
- GÓMEZ ALFARO, A.: [Escritos sobre gitanos](#), [Sabadell]: Asociación de Enseñantes con Gitanos.
- HANCOCK, Ian. (2002): *We are the Romani people*. Univ. of Hertfordshire Press.
- HANCOCK, Ian. (1997): “Genocide of the Roma in the Holocaust”. *Encyclopedia of genocide*, p. 501-508.
- LEBLON, B. (2017): *El Gran Fichero de los Gitanos de los Gitanos de España (siglos XV a XVIII). Historia de un genocidio programado*. Asociación de Enseñantes Gitanos.
- MARTÍN, D. (2018): *Historia del pueblo gitano en España*, Madrid, Los libros de la catarata.
- OSCE/ODIHR: *Teaching about and Commemorating the Roma and Sinti Genocide. Practices within the OSCE Area*.
- *Periodistas contra el racismo*. La prensa española ante el pueblo gitano (<https://unionromani.org/periodistas-contra-el-racismo/>). Es tracta d'una publicació que analitza les notícies sobre el Poble Roma que apareixen en la premsa espanyola. Pot ser una font d'exemples de com es construeixen estereotips socials.
- SORDÉ, Teresa (2006): *Les reivindicacions educatives de la dona gitana*. Cabrera de Mar, Edicions Galerada/Institut Català de les Dones.

Articles

- APARICIO GERVÁS, J. M. (2006): “Breve recopilación sobre la historia del Pueblo Gitano: desde su salida del Punjab, hasta la Constitución Española de 1978. Veinte hitos sobre la "otra" historia de España”. *Revista interuniversitaria de formación del profesorado*, 20(1).
- ARANDA, Fernando Macías, *et al.* (2016): “Samudaripen, el Genocidio Gitano: ¿Repetiremos la Historia?”, *RECEI-Revista Científica de Estudios sobre Interculturalidad*, vol. 2.
- CABANES HERNÁNDEZ, J., VERA GARCÍA, L., MARTÍNEZ, B., & ISABEL, M. (1996): “Gitanos: historia de una migración”. *Alternativas. Cuadernos de Trabajo Social*, núm. 4 (octubre), p. 87-97

- CAÑADAS ORTEGA, Araceli. *Orígenes de un tópico: Juan de Quiñones, Discurso contra los gitanos.* <http://tinyurl.com/y3vmqoof>
- CARRILLO, Carmen: *La mujer gitana del siglo XXI*. Educación Social, núm. 24, p. 91-96.
- CHARNON-DEUTSCH, Lou (2019): “¿Quiénes son los gitanos?” Los orígenes del proceso de estereotipización de los romaníes en España. *Historia social*, núm. 93, p. 7-32.
- FERNÁNDEZ TORRES, María José (2009): “Los gitanos en la Unión Europea y el resurgimiento de políticas neofascistas”. *Anales de Historia Contemporánea*, 25, 91-112.
- HANCOCK, I. (2008): “Las consecuencias del Racismo anti-gitano en Europa”. *I Tchatchipen*, núm. 64, p. 4-10.
- MARTÍNEZ, Manuel (2014): *Los gitanos y las gitanas de España en el siglo XVIII. Fracaso de un proyecto de exterminio (1748-1765)*, Universitat d'Almeria.
- MARTÍNEZ, Manuel. (2004). “Los gitanos en el reinado de Felipe II (1556-1598). El fracaso de una integración”. *Chronica Nova. Revista de historia moderna de la Universidad de Granada*, núm. 30, p. 401-430.
- MENDIOLA, ANA M. DOLORES (2002): “Reconocimiento del Porrajmos Romaní a través de la Compensación del Holocausto”. *Revista Bimestral de la Fundación Secretariado General Gitano*, vol. 3, p. 23-38.
- MOTOS PÉREZ, Isaac (2009): “Lo que no se olvida: 1499-1978”. En *Anales de Historia contemporánea*, p. 57-74.
- SALINAS, Jesús (2008): “Gitanos valencianos”, *Pensamiento y cultura gitano*, revista bimestral de la FSG (abril), núm. 44.
- SÁNCHEZ ORTEGA, María Helena (1991): “La oleada anti-gitana del siglo XVII”. *Espacio Tiempo y Forma. Serie IV, Historia Moderna*, núm. 4.
- SÁNCHEZ ORTEGA, María Helena (1994): “Los gitanos españoles desde su salida de la India hasta los primeros conflictos en la península”. *Espacio Tiempo y Forma. Serie IV, Historia Moderna*, vol. 2, núm. 7-2.
- SIERRA ALONSO, María (2019): “Creando subalternos: imágenes sobre el pueblo gitano” (monogràfic). *Historia social*, núm. 93.
- SIERRA ALONSO, María (2019): “Hombres arcaicos en tiempos modernos. La construcción romántica de la masculinidad gitana”. *Historia social*, núm. 93, p. 51-65.

Revistes

- *O-TCHATCHIPEN* (<https://unionromani.org/o-tchatchipen/>) ('la veritat', en romaní) és una revista trimestral, de caràcter internacional, que ofereix als lectors la possibilitat d'acostar-se al poble gitano des d'una perspectiva social i cultural. A través d'articles, investigacions i informes s'ofereix una imagen real dels romanís, que fuig dels estereotips i afronta els temes des de la pluralitat ideològica i el rigor científic.
- *NEVIPENS ROMANÍ* (<https://unionromani.org/nevipens-romaní/>). És un diari quinzenal en defensa dels drets humans, contra el racisme i la discriminació. El primer número es va publicar el maig de 1986.
- *Amarí. Revista cultural gitana.* <http://www.amarirevista.com/>
- *Cuadernos Gitanos.* <https://institutoculturagitana.es/cuadernos-gitanos/>
- *Anales de Historia Contemporánea. Monográfico sobre el pueblo gitano*, núm. 25. 2009. <https://dialnet.unirioja.es/ejemplar/217931>

Web i blogs amb abundants fonts d'informació

- **Asociación de Enseñantes con gitanos.** Edita una revista.
<http://aecgit.pangea.org/boletines/boletines.htm>
- **Centro de Estudios Gitanos (CREA).** <https://crea.ub.edu/index/human-excellence/antiracism/ceg/?lang=es>
- **El desván del museo.** Blog d'opinió gitana. <http://www.eldesvandelmuseo.com/>
- **Fundación Secretariado Romano.** <https://www.gitanos.org/>
- **Historia virtual del Pueblo Gitano a Catalunya.** <http://www.museuvirtualgitano.cat/>
- **Holocaust Encyclopedia. United States Holocaust Memorial Museum:**
<https://encyclopedia.ushmm.org/>
<https://baxtalo.wordpress.com/>
- **Instituto de Cultura Gitana.** <https://institutoculturagitana.es/>
- **Insumisas gitanas.** <https://insumisasgitanas.blogspot.com/> En l'apartat de Recursos hi ha diversos articles importants.
- **La veu gitana:** <https://laveugitana.es/>
- **Paradojas de la ciudadanía. Grup d'investigació Història dels Gitanos: exclusió, estereotips, ciutadanía.** <https://paradojas.hypotheses.org/>
- **¡Pretendemos gitanizar el mundo! ¡Kamas te rromaniaras e shundalesqe!**

- **Project Education of Roma Children In Europe.** <http://romafacts.uni-graz.at/> (en diverses llengües). En aquest web hi ha una àmplia informació sobre història, cultura i llengua del Poble Roma presentada en forma de fitxes sintètiques organitzades per temes.
- **The Fate of European Roma and Sinti during the Holocaust.** <http://www.romasintigenocide.eu/en/home>
- **The Romani Language.** <https://romani.humanities.manchester.ac.uk/> Web sobre projectes de lingüística i llengua romaní. Està gestionada per Romani Project, un grup d'investigació acadèmica de la School of Arts, Languages and Cultures at the University of Manchester.
- **Unión romani.** <https://unionromani.org/>.

Documentals, pel·lícules i àudios

- *El tiempo de los gitanos.* Duració: 7:47 https://www.youtube.com/watch?time_continue=97&v=JqmOI6IDULg
- *¿Quiénes son los gitanos?* Síntesi de la seu història. Algunes imatges són discutibles. Duració: 12:37 <https://www.youtube.com/watch?v=tteohvJQiayA>
- *Himno del pueblo gitano. Gelem, Gelem.* https://www.youtube.com/watch?v=NkfR-h_RxjM
- **Itinerancias. El viaje Rom:** <http://gitanos.org/publicaciones/itinerancias/> En aquesta web hi ha disponibles diversos vídeos de curta duració que narren les històries del Poble Gitano.
- Juan de Dios Ramirez-Heredia en el Senado. Día Oficial en memòria de les víctimes del Holocausto. <https://www.youtube.com/watch?v=UFC2EH1WGw>
- Gitanos olvidados del Holocausto. <https://www.youtube.com/watch?v=x9Xmg2RBzKw>
- *Y los violines dejaron de sonar.* Dirigida per Alexander Ramati en 1988. <https://www.youtube.com/watch?v=EYjK9IvSX-Y>
- *Romanipen* https://www.youtube.com/watch?v=9oZcByWGw_I&feature=youtu.be Documental dirigit i produït per Ima Garmendia i Kike del Olmo. A través de les històries de diversos personatges conta els itineraris que van seguir els gitanos des de l'Índia fins a Espanya i les diferents realitats que presenten.
- *Samudaripen: el holocausto olvidado.* Podcast de Radio 5. <http://www.rtve.es/alacarta/audios/gitanos/gitanos-samudaripen-holocausto-olvidado-17-04-16/3569966/>

Literatura

- ESCOBAR, Mario: *Canción de cuna de Auschwitz*. Novel·la basada en fets reals narra la història de la infermera Helene Hannemman, tancada amb la seua família a Auschwitz. Helene, una dona alemanya, tria anar al camp de concentració per a acompanyar el seu home romaní i els seus fills.
- FALCONES, Ildefonso (2013): *La reina descalça*, Barcelona, Debolsillo.

Altres recursos

- *Khetane = Juntos: Materiales interactivos para trabajar la cultura gitana*, Conselleria de Cultura i Educació de la Generalitat Valenciana, 2002.